

МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ

УДК 339.92(477):330.567.2:351.863

<https://doi.org/10.33271/ebdut/74.092>

ІНСТИТУЦІОНАЛЬНЕ УБЕЗПЕЧЕННЯ СПОЖИВАННЯ НА РИНКАХ КРАЇН-ЧЛЕНІВ ЄС

К. І. Антонюк, д. е. н., доцент, НУ «Запорізька політехніка», ekaterinaia@ukr.net, orcid.org/0000-0001-8568-5085,

Д. А. Антонюк, д. е. н., доцент, Запорізький національний університет, oasdant@gmail.com, orcid.org/0000-0003-2910-0497,

А. І. Мокій, д. е. н., професор, ДУ «Інститут регіональних досліджень ім. М. І. Долишнього НАН України», amokiy320@ukr.net, orcid.org/0000-0001-8455-1421

Методологія дослідження. Результати одержано на основі використання методів структурно-функціонального, статистичного і компаративного аналізу, групування, моделювання та графічного відображення – для об'єктно-суб'єктної характеристики інститутів забезпечення безпеки споживання в ЄС, розгляду повідомлень і подальших дій щодо небезпечної продукції в країнах ЄС на основі системи RAPEX та ідентифікації найбільш активних країн, товарів, типів ризиків, причин, об'єктів та суб'єктів системи безпеки споживання.

Результати. Ідентифіковані об'єктні характеристики інститутів забезпечення споживання в ЄС. Проаналізовано географічну та товарну структури небезпечної для споживання непродовольчої продукції шляхом співставлення кількості повідомлень по країнах та групах товарів в динаміці та виявлення найбільш активних країн і найризикованіших груп товарів. Розглянуто видову структуру ризиків для здоров'я (з превалюванням таких з них, як хімічні реакції, травми, отруєння тощо) та подальших дій з їхнього усунення. На основі аналізу суб'єктних характеристик інститутів забезпечення споживання в ЄС в межах систем оперативного обміну інформацією RAPEX та інформаційно-комунікаційної системи ринкового нагляду ICSMS обґрунтовано необхідність інтенсифікації моніторингу й прогнозування потенційних ризиків і небезпек в Україні та обміну цією інформацією з іншими країнами-членами ЄС.

Новизна. У процесі ідентифікації характеристик інститутів забезпечення споживання в ЄС встановлено дуалістичний характер суб'єктно-об'єктних взаємовідносин, що обумовлює потребу в аналізі чинників впливу на безпеку споживання в коротко- і довгостроковій перспективі для країн ЄС і України та необхідність удосконалення реактивних та превентивних заходів у нашій країні на основі використання передового досвіду.

Практична значущість. Обґрунтовано необхідність переходу до забезпечення споживання на основі аналізу та прогнозування потенційних ризиків і загроз, а також обміну цією інформацією з іншими країнами на основі взаємоузгодження вітчизняного інструментарію з загальноєвропейською системою RAPEX.

Ключові слова: безпека споживання, інститути забезпечення споживання в ЄС, небезпечна непродовольча продукція, ризики для здоров'я від споживання, RAPEX, ICSMS.

Постановка проблеми. Імперативом є те, що потреба у безпеці людини існує в її підсвідомості як фундаментальний біологічний інтерес самозбереження і самовідтворення. О. Ляшенко зазначає, що найчастіше

безпеку розглядають як властивість об'єктів (підсистем і систем) зберігати умови взаємодії з мінімальною шкодою людським, природним і матеріальним ресурсам в умовах прийняттого ризику [1, с. 19].

© 2021. К. І. Antoniuk, D. A. Antoniuk, A. I. Mokiy. Published by Dnipro University of Technology on behalf of Economics bulletin of the Dnipro University of Technology. This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License (<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>), which permits unrestricted reuse, distribution and reproduction in any medium provided the original work is property cited

Узагальнення наукових праць з дослідження функціональної структури національної безпеки [2, с.163; 3, с.3; 4, с. 12–13; 5–7] дає підстави доповнити її безпекою споживання як складника економічної безпеки держави.

Безпеку споживання розуміємо як здатність держави, суспільства і підприємництва створювати передумови усвідомленого задоволення людиною потреб у самовідтворенні із збереженням здоров'я нації та захисту довкілля як імперативів майбутнього розвитку.

Підкреслимо, що безпека споживання безпосередньо впливає на безпеку життєдіяльності, проте обмежує споживача, виробника та державу економічними мотивами, що обумовлює необхідність гармонізації їх інтересів у процесах виробництва і споживання товарів (послуг).

Звернемо увагу на безпосередній зв'язок безпеки споживання з вектором Стратегії національної безпеки України, у якій визначена стратегічна мета: «...утвердження прав і свобод людини і громадянина, забезпечення нової якості економічного, соціального і гуманітарного розвитку, забезпечення інтеграції України до Європейського Союзу та формування умов для вступу в НАТО» [8].

Удосконалення інституціонального базису убезпечення споживання сприятиме прискоренню процесу євроінтеграції. У той час як імплементація досвіду розвинених країн забезпечуватиме зміцнення безпеки споживання на макрорівні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Зазначене вище підтверджує гіпотезу про складність, комплексність і багатогранність категорії «безпека споживання», яка не має завершеного методологічного підходу до її визначення, хоча є певні напрацювання науковців. Найчастіше використовують поняття «безпечність продукції та послуг», яке вважаємо певною мірою неповним, оскільки у нормативно-розпорядчих документах воно тлумачиться як «...властивість не становити й не створювати небезпеки» [9]. Безпосередньо ж поняття «безпека споживання» здебільшого (А. Азріліян [10], В. Апопій та інші [11], Д. Зеркалов [12], А. Ляшко та інші [13]) трактується в контексті якості продукції (товару) або сукупності характеристик

(наприклад, функцій та вигід від користування) товару (послуги).

Погоджуючись із важливістю безпеки продукції для безпеки споживання, запропонуємо аргументи для ширшого тлумачення останньої. Так, безпека повинна також спрямовуватися на подолання загроз суспільству споживання, домінантами якого повинні стати критерії безпеки майбутнього та сталого розвитку. Отже, безпека споживання спрямовується не лише на забезпечення належних умов життєдіяльності або якості життя теперішнього покоління, а й на створення умов для розвитку людини, сім'ї, громади, суспільства, країни. Підкреслимо, що в процесі забезпечення безпеки споживання необхідно враховувати вплив на здоров'я і довкілля на всіх етапах суспільного відтворення.

Зазначимо, що в умовах глобальної економічної інтеграції забезпечення безпеки споживання передбачає не лише використання ринкових методів, насамперед, через створення належного попиту, а й формування активної громадянської позиції з розроблення, вдосконалення та застосування інституціонального базису цього процесу (для прикладу, стосовно підвищення вимог технічних умов, стандартів щодо різних об'єктів споживання). Це підтверджується результатами дослідження Дж. Гогевіна, який показав, що у слаборозвинених країнах засоби забезпечення безпеки споживання є вартісними, особливо для домашніх господарств при нестабільних доходах без можливості використання цивілізованих страхових і кредитних інститутів, особливо інститутів гарантування безпеки особи [14].

Формулювання мети статті. Виходячи з вищезазначеного, метою статті є виявлення системних особливостей інституціонального забезпечення безпеки споживання в ЄС для обґрунтування пріоритетів і засобів її зміцнення в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Кожен із суб'єктів системи безпеки споживання (органи державного управління та місцевого самоврядування, підприємства, споживачі, громадські об'єднання) може бути споживачем і постачальником товарів (послуг), чим обумовлений дуалізм суб'єктно-об'єктних характеристик безпеки споживання. З позиції процесного підходу

взаємозв'язок, взаємообумовленість і переважаюча невизначеність суб'єктно-об'єктних взаємовідносин ускладнює проведення системного аналізу чинників та економетричного аналізу факторів впливу на безпеку споживання в коротко- і довгостроковій перспективі.

В інституціональному плані визначальне місце в цьому процесі займає державний нагляд за товарами (послугами), який адаптується до європейської моделі і зосереджується на контрольній функції за безпечністю продукції. У країнах ЄС існує достатньо суворе регулювання якості і безпеки продуктів харчування, яке забезпечується на всіх стадіях циклу виробництва, переміщення до споживача та споживання товарів за принципом «від лану до столу» єдиною європейською інституцією.

Для нехарчової продукції застосовується більш лояльний підхід, і лише якщо є вагомі підстави для регулювання щодо окремих видів продукції, встановлюють обов'язкові вимоги відповідними регламентами. Для нехарчової продукції з підвищеним рівнем ризику для споживачів запроваджено доринковий контроль за встановленими процедурами оцінювання відповідності, які можуть передбачати як наявність внутрішнього контролю на виробництві, так і залучення до оцінювання незалежної експертної організації. Вимоги до продукції встановлюють у відповідних директивах і регламентах ЄС, а стосовно тих, які підлягають оцінюванню, – у директивах ЄС Нового і Глобального підходів. При цьому основну увагу зосереджують на перевірці маркування та дотриманні показників безпечності, а не на наявності сертифікатів чи декларацій. У разі виявлення невідповідності проводять перевірку виробника, у результаті яких можлива тимчасова чи повна заборона продукції, вилучення її з обігу та відкликання у споживачів, стягування істотних штрафів тощо, причому основна відповідальність покладається на виробника [15, с.19].

Існують дві моделі ринкового нагляду в країнах ЄС. Перша модель передбачає, що ринковий нагляд за промисловою продукцією здійснює спеціально уповноважений орган влади з деякими винятками для окремих видів продукції. Так, Болгарське державне агентство метрології та технічного нагляду здійснює наглядові функції, пов'язані з

дотримання законодавчих актів («Закон про технічні вимоги до продукції», «Закон про вимірювання» тощо), державний нагляд за використанням засобів вимірювальної техніки, контроль за розфасовуванням товарів, процесом експлуатації обладнання, користування яким пов'язано з високим ризиком безпеки (ліфти, крани, резервуари під тиском). За такою моделлю також працює французьке міністерство промисловості, фінансів та зайнятості і підпорядкований йому генеральний директорат з питань торгівлі, захисту споживачів та боротьби з шахрайством. Контроль на кордоні за безпекою цієї продукції здійснює головне управління митної та акцизної служби [16].

Друга модель передбачає, що ринковий контроль здійснює велика кількість спеціально уповноважених органів влади. Наприклад, у Швеції близько 20 наглядових органів відповідають за різні сфери виробництва [17].

Засади функціонування ринкового нагляду в ЄС містяться в Регламенті 765/2008, згідно з яким висувається єдина вимога щодо безпечності продукції. Директивою ЄС 2001/95/ЄС від 03.12.2001 (статті 10, 12 та Додаток II) щодо загальної безпечності продукції запроваджена єдина система оперативного обміну інформацією стосовно продукції, що становить серйозний ризик – RAPEX (Rapid Exchange of Information System). Ця система охоплює нехарчову споживчу та професійну продукцію, однаково застосовується до негармонізованої продукції та до продукції, на яку поширюється Гармонізоване законодавство Союзу.

Система швидкого оповіщення дає змогу урядам країн обмінюватися інформацією про небезпечні продукти, завдяки цьому інші країни-члени ЄС можуть здійснювати моніторинг власний ринок і вживати відповідні заходи у разі появи небезпечного товару. Процедура RAPEX така [18]:

1. У разі встановлення небезпечної продукції компетентний національний орган вживає заходів щодо усунення ризику через вилучення продукції з обігу, відкликання її від споживачів або винесення попередження. Після цього Національний контактний пункт інформує Європейську комісію про продукцію, ризику, які вона становить, та заходи,

які вживаються органом для запобігання ризикам і нещасним випадкам.

2. Європейська комісія поширює цю інформацію через Національні контактні пункти інших країн ЄС, публікує щотижневі огляди продукції, яка становить серйозний ризик, та заходи з усунення ризиків.

3. Національні контактні пункти в кожній країні ЄС забезпечують перевірку відповідальними органами присутності на їх ринках продукції, щодо якої надано повідомлення. За умови присутності такої продукції державні органи вживають заходів щодо для усунення ризику або вимагають вилучення з обігу або відклику від споживачів і винесення попереджень.

Функціонування RAPEX дає змогу:

- здійснювати обмін інформацією між країнами-членами ЄС про заходи, вжиті для запобігання й обмеження поширення або використання продукції з істотною небезпекою для здоров'я і безпеки споживачів;

- контролювати виконання заходів щодо небезпечної продукції та відстежувати заходи, здійснені на добровільних засадах;

- контролювати торговельні відносини ЄС як в межах ЄС, так і з третіми країнами, збирати інформацію про несумлінних поставальників;

- регулярно вносити інформацію про підробки та небезпечні товари в спеціально створену базу системи RAPEX і швидко її розповсюджувати не тільки серед органів контролю і нагляду, а й серед споживачів.

Обмін інформацією здійснюється на основі Інформаційно-комунікаційної системи ринкового нагляду (ICSMS) для зв'язку між усіма органами ринкового нагляду. Система складається з внутрішньої, доступної лише для органів ринкового нагляду, та загальнодоступної частин і дає змогу органам управління оперативно та ефективно обмінюватися інформацією про продукти, які не відповідають вимогам (результатами випробувань, ідентифікаційними даними продукту, фотографіями, інформацією про суб'єкт господарювання, оцінками ризиків, інформацією про нещасні випадки, про заходи, вжиті наглядовими органами тощо) [19].

Усвідомлюючи те, що надійний обмін інформацією є надзвичайно важливим для ринкового нагляду, необхідно визнати, що

додатковою перевагою системи ICSMS може бути платформа для впровадження європейської політики ринкового нагляду. У зв'язку з цим, коли національний орган управління висловлює бажання обмінятися інформацією про продукт, який досліджують, з іншими органами, щоб поділитися ресурсами (наприклад для перевірок продукту), вжити спільних заходів або консультуватися з іншими органами, він зобов'язаний внести до системи ICSMS відповідну інформацію. Це необхідно здійснити якомога раніше і перед ухваленням рішення про заходи щодо продуктів, які становлять ризик. Так, якщо національний орган не може визначити рівень ризику відповідного продукту (товару) і провести дослідження, він зобов'язаний використовувати систему ICSMS для зв'язку з компетентними органами інших держав-членів ЄС.

Звернемо увагу на те, що функції системи ICSMS не обмежуються лише нагромадженням даних про продукти (товари), які не відповідають вимогам, а й про всі продукти, які перевірили регуляторні органи, навіть якщо результати перевірок показали, що невідповідності не виявлено. Це допомагає регуляторним органам уникати будь-якої подвійної або багаторазової перевірки.

Для детальнішого розуміння сутності і місця суб'єктно-об'єктних взаємовідносин у системі забезпечення безпеки споживання товарів продовольчої групи в ЄС здійснимо кількісний аналіз повідомлень (*alerts*), що надійшли в систему RAPEX, про заходи, вжиті проти небезпечної продукції, та подальших дій (*follow up actions*), які вживали інші країни у відповідь на попередження щодо небезпечних товарів. Перший індикатор (*alerts*) є важливим для забезпечення безпеки споживання через необхідність швидкого інформування інших країн про небезпечну продукцію. За допомогою цього кожна країна може перевіряти національні ринки та вживати заходів щодо цієї продукції, про що свідчить другий показник (*follow up actions*). Розглядаючи ці показники в динаміці (рис. 1), зазначимо, що кількість повідомлень про небезпечну продукцію знаходиться в середньому на одному рівні: у 2011–2014 рр. збільшилося з 1792 до 2424; у 2014–2015 рр. зменшилося до 2112; у 2015–2018 рр. зросло до 2254.

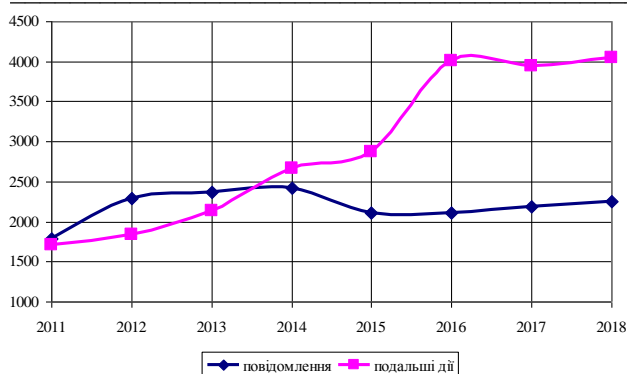

Рис. 1. Динаміка зміни повідомлень про небезпечну продукцію та подальших дій, які вживали інші країни ЄС у відповідь на попередження щодо небезпечних товарів (2011–2018 рр.), од. Складено за [19]

При цьому кількість випадків реагування в інших країнах ЄС у відповідь на попередження щодо небезпечних товарів істотно зростає. Це пояснюється посиленням ролі національних органів ринкового контролю в Європі, які, долаючи мовні та культурні бар'єри, контактують між собою, забезпечують національні ринки та частіше реагують на загрози з інших країн для захисту споживачів від небезпечних товарів.

Найбільша кількість повідомлень про небезпечну продукцію за останні роки (рис. 2) спостерігалася у Німеччині, Франції, Угорщині, Кіпрі, Польщі, Фінляндії, Іспанії, Чехії, що відображає більшу споживчу розвиненість цих ринків і зацікавленість імпортерів у них.

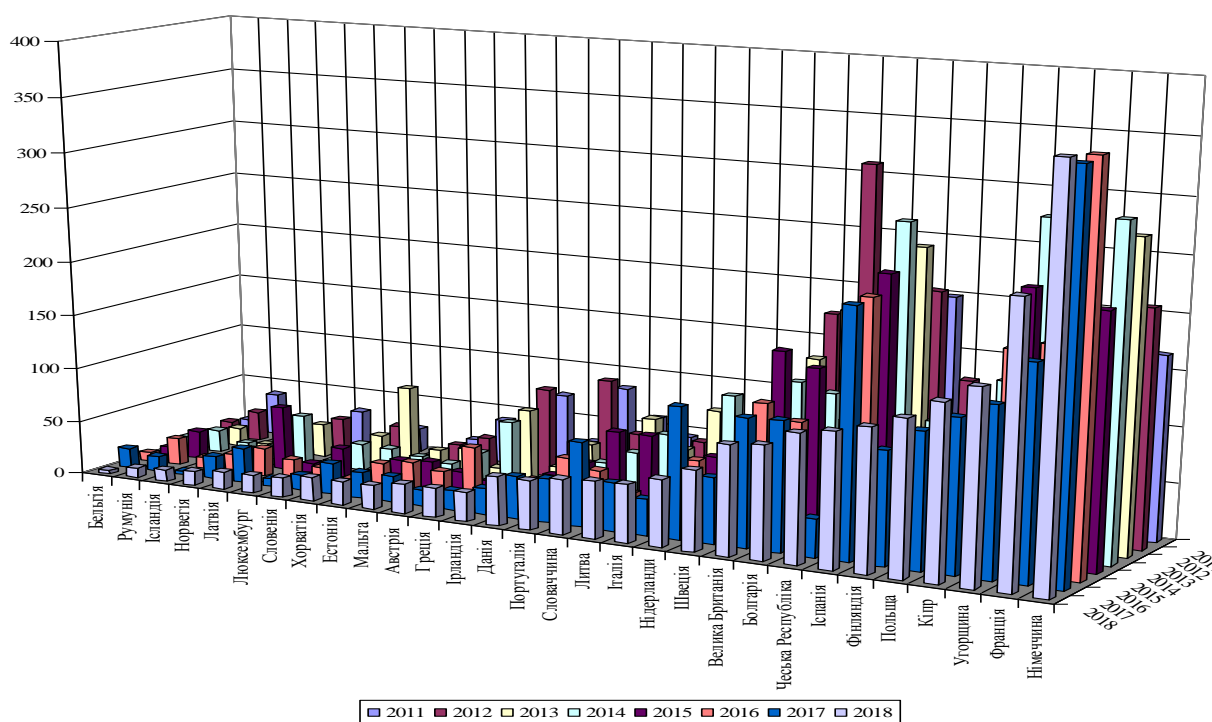

Рис. 2. Географічна структура кількості повідомлень в систему RAPEX про заходи щодо небезпечної продукції в країнах-членах ЄС (2011–2018 рр.), од. Складено за [19].

Стосовно подальших дій, які вживали країни ЄС у відповідь на попередження щодо небезпечних товарів (рис. 3), вкажемо на активність урядів та органів ринкового нагляду Німеччини, Франції, Великої Британії, Португалії, Польщі, Іспанії, Нідерландів, що, поряд з турботою про споживачів, ймовірно, пов'язано з кращою інституціональною спроможністю органів контролю в цих країнах та захистом власного виробника.

Менші на кількісні показники подальших дій у відповідь на попередження в Норвегії, Ісландії, Бельгії, Словенії, Естонії підтверджують впевненість урядів цих країн у високому рівні споживчої культури населення, що унеможливорює споживання небезпечної продукції, а отже, прийняття певних практичних дій щодо заборони чи вилучення цієї продукції з ринку є необов'язковим.

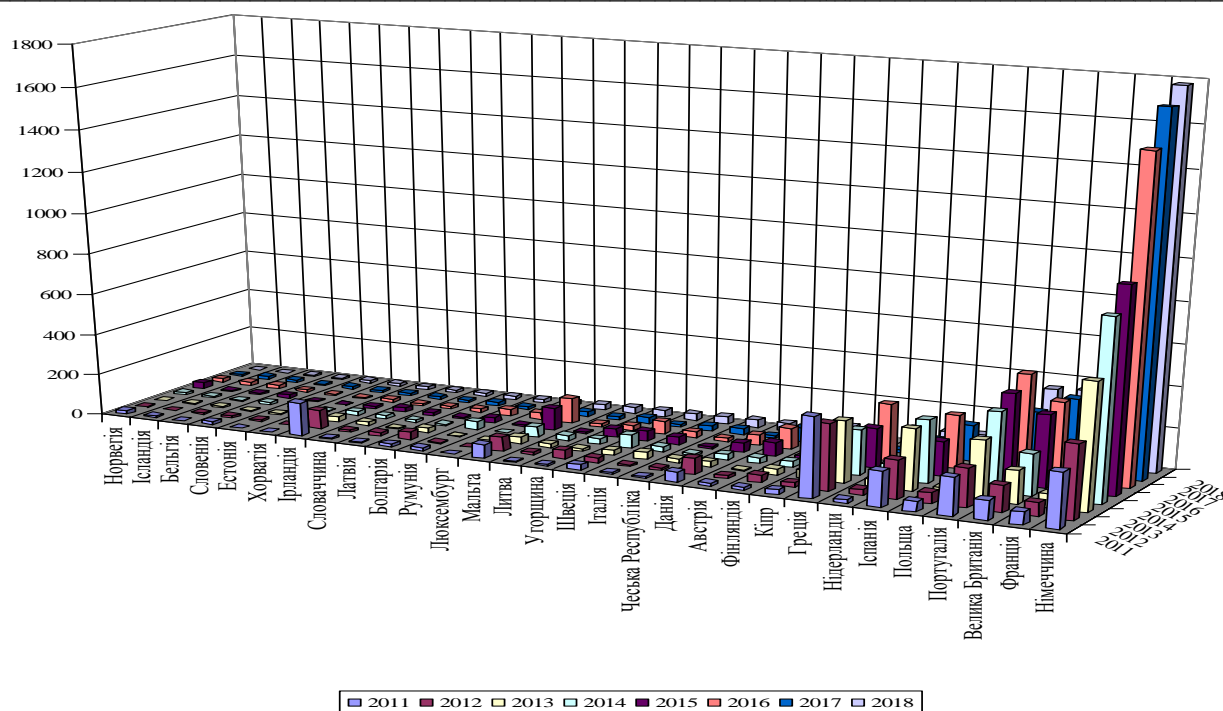

Рис. 3. Географічна структура кількості подальших дій інших країн-членів ЄС у відповідь на попередження щодо небезпечних товарів (2011–2018 рр.), од.
Складено за [19]

Найбільш небезпечними групами товарів за кількістю повідомлень з боку споживачів є: іграшки (від 25,6% з усієї кількості оповіщень у 2016 р. до 31,4% – у 2018 р.); автомобілі (близько 19% щороку); одяг, текстиль і модні речі (12,7–10,5%); електричні прилади та обладнання (7,1–8,3%); косметика

(4,6–6,6%); освітлювальне обладнання, ювелірні вироби, хімічні продукти, предмети догляду за дітьми та дитяче обладнання (кожна з груп близько 3%) та інші (не більше 1% із загальної кількості оповіщень) (табл. 1).

Таблиця 1
Структура небезпечних непродовольчих товарів у країнах–членах ЄС, за даними системи RAPEX (2016–2018 рр.), од.

№ з/п	Категорії товарів	Кількість повідомлень про небезпеку в системі RAPEX			Кількість подальших дій в інших країнах ЄС		
		2018	2017	2016	2018	2017	2016
1	Іграшки	709	636	545	300	227	305
2	Автомобілі	428	436	412	3104	3145	2931
3	Одяг, текстиль та модні речі	236	259	269	97	103	119
4	Електричні прилади та обладнання	188	145	155	51	43	110
5	Косметика	150	91	98	87	40	71
6	Освітлювальне обладнання	73	77	19	19	24	46
7	Ювелірні вироби	72	45	66	24	18	19
8	Хімічна продукція	59	59	54	63	38	52
9	Предмети догляду за дітьми та дитяче обладнання	55	109	100	91	103	95
10	Лампи освітлення	50	39	80	10	3	7
11	Інше	29	24	43	13	31	21
12	Декоративні вироби	27	17	31	8	8	15
13	Хобі / спортивне спорядження	26	2	53	57	41	100
14	Лазерні покажчики	23	6	20	3	3	8
15	Захисне обладнання	22	40	25	12	25	27

16	Запальнички	20	18	51	24	24	9
17	Машини	19	37	1	13	29	29
18	Меблі	16	1	6	16	13	3
19	Піротехнічні вироби	16	18	9	3	1	1
20	Комунікаційне та медіа-обладнання	12	10	3	34	7	12
21	Будівельна продукція	9	13	26	6	13	7
22	Кухонні аксесуари	6	76	13	5	3	3
23	Гаджети	3	13	3		4	2
24	Канцтовари	3	3	4	2	2	1
25	Газові прилади та комплектуючі	2	2	4	2	11	5
26	Обладнання / посудини під тиском	2	1	3	3	2	5
27	Ручний інструмент	1	10	1	–	–	–
28	Підйомники	1	11	30	3	–	–

Складено за [19]

Подібна структура пояснюється характером небезпек та ймовірними наслідками, які можуть завдати серйозної шкоди людині та навколишньому середовищу. Щодо подальших дій в інших країнах ЄС подібна структура зберігається (див. табл. 1), проте переважно всі органи ринкового нагляду більшу увагу приділяють забезпеченню автомобілів, що, можливо, пов'язано з захистом власних автовиробників (Volkswagen, Opel, Peugeot, Renault тощо).

На основі аналізу природи ризиків, які виникають під час користування товарами непродукційної групи в країнах ЄС,

зробимо висновок, що більшість із них пов'язана з такими причинами (рис. 4): хімічним впливом на здоров'я людини (від 21,9% загальної кількості подальших дій у 2016 р. до 25,3% – у 2018 р.), травмами (25,6–28 – 25,2%) та задущливістю (14–17,6%), під час експлуатації ураженнями електричним струмом (10,9–10,4%), вогнебезпекою (8,6 – 6–7,7%), удушенням (5,6 – 3,3%) та опіками (2,9–3,1%). Усі інші загрози (пошкодження зору, слуху, порізи, асфікція, мікробіологічні ризики) мають обмежений, епізодичний характер, але в певних випадках спостерігаються.

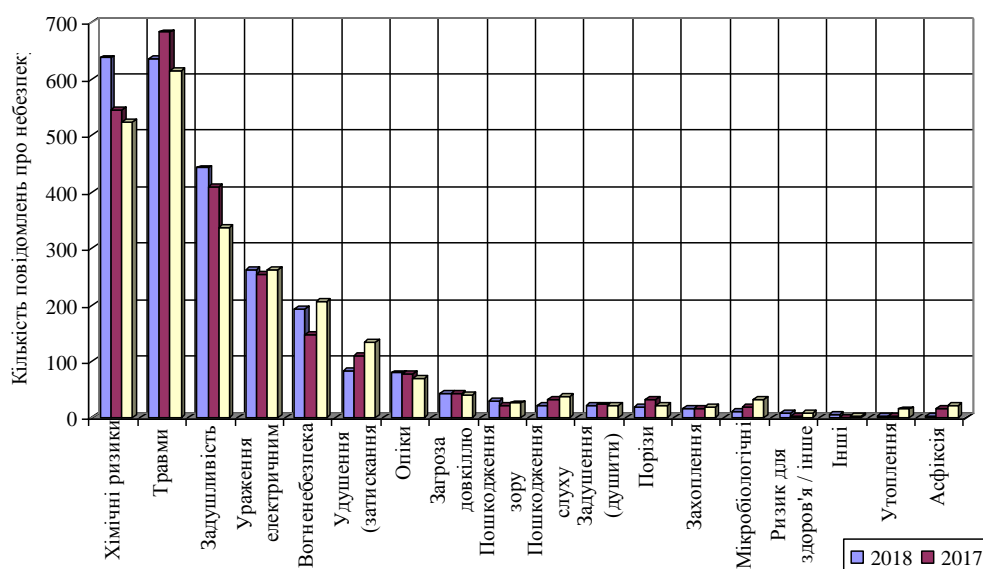

Рис. 4. Повидова структура ризиків для здоров'я людини під час використання непродукційних товарів у країнах-членах ЄС (2016–2018 рр.), од.
Складено за [19]

Подальші дії, які вживали інші країни ЄС у відповідь на попередження щодо небезпечних товарів, були спрямовані на убезпечення від травм (від 65,8% загальної кількості подальших дій у 2016 р. до 72,3%

у 2017 р. та 68,3% у 2018 р.), вогнебезпеки (12,5–9,8–11%), хімічних ризиків (6,6 – 5,8–8,6%) і задихливості (5,1 – 3,7–4,8%) у випадках можливої експлуатації непродовольчих товарів (рис. 5).

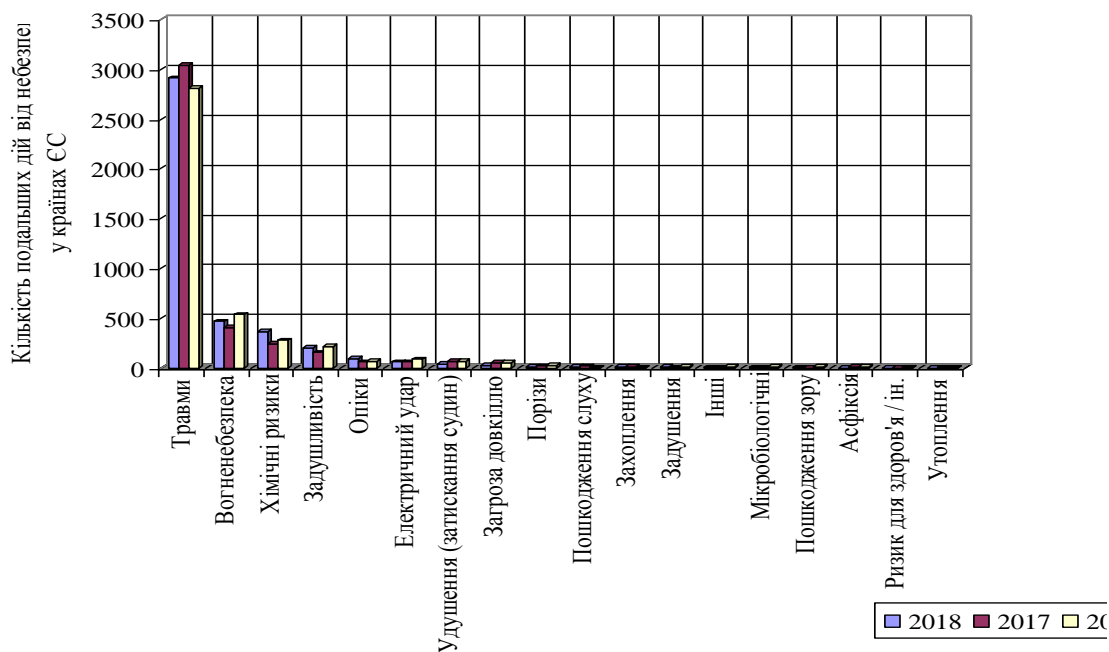

Рис. 5. Повидова структура потенційних ризиків здоров'ю людини на основі подальших дій країн-членів ЄС у відповідь на попередження щодо небезпечних товарів (2016–2018 рр.), од. Складено за [19]

Серед всієї сукупності непродовольчих товарів, які імпортувалися до країн ЄС протягом 2016–2018 рр., найбільшу небезпеку становили товари з Китайської Народної Республіки (51,9% від кількості повідомлень у 2018 р.; 52,5% – у 2017 р.) унаслідок експансії китайськими товарами підробок та неякісних товарів.

Друге місце в цій географічній структурі посідали товари невідомого чи не встановленого виробництва (близько 10% від кількості повідомлень у 2018р.; 7% – у 2017 р.), які нелегально вироблялися чи завозилися на територію країн-членів ЄС. Товари, вироблені в Німеччині, які не відповідали вимогам безпечності для людини та навколишнього середовища, становили близько 7,6% від всієї кількості повідомлень про небезпеку у 2018 р. і 8,4% у 2017 р. Це пояснюється активністю німецьких виробників, мотивацією до оптимізації витрат за рахунок виконання вимог щодо безпечності продукції.

Висновки. Дуалістичність суб'єктно-об'єктних взаємовідносин у системі забезпечення безпеки споживання обумовила потребу в аналізі чинників впливу на безпеку споживання в коротко- і довгостроковій перспективі для країн ЄС і України.

На основі компаративного аналізу повідомлень і подальших дій щодо небезпечної продукції в країнах ЄС на основі системи RAPEX ідентифіковано найактивніші країни, товари, типи ризиків, причини, об'єкти та суб'єкти системи забезпечення безпеки споживання, використання якої дає змогу оперативно обмінюватися інформацією про небезпечну продукцію. Завдяки цьому інші країни-члени ЄС можуть контролювати національні ринки і вживати необхідних заходів у разі її виявлення. Впровадження такої системи в Україні сприятиме проведенню оперативного моніторингу чинників впливу на безпеку споживання в коротко- і довгостроковій перспективі.

Подальшого дослідження потребує досвід розвинених економік, в яких також створені системи ідентифікації небезпечної продукції: GlobalRecalls (веде список відкликаної продукції, яка загрожує здоров'ю та довкіллю); Австралійська комісія з питань конкуренції та захисту споживачів (ACCC, збирає і нагромаджує інформацію про відкликання товарів різних видів); RecallOwl (містить інформацію з відкликаної продукції); Health Canada (акумулює дані щодо відкликаної продукції) та інші.

Література

1. Ляшенко О. М. Концептуалізація управління економічною безпекою підприємства : монографія / О. М. Ляшенко. – 2-ге вид., переробл. – К. : НІСД, 2015. – 348 с.
2. Зализко В. Д. О проблеме содержательно-понятийного толкования экономической безопасности. / В. Д. Зализко // Вестник Алтайского государственного аграрного университета. – 2014. – № 3(113). – С. 158–164.
3. Иванченко В. Общность критериев экономической и государственной безопасности. / В. Иванченко // Экономист. – 1996. – № 5. – С. 3.
4. Основы экономической безопасности (Государство, регион, предприятие, личность): уч. практ. пос. – М. : Бизнес шк. «Интел синтез», 1997. – 123 с.
5. Гуменюк А. М. Безпека структурно-інституціональної трансформації економіки регіону: теоретичні основи та прикладні аспекти : монографія / А. М. Гуменюк. – К. : Національний інститут стратегічних досліджень, 2014. – 466 с.
6. Пастернак-Таранушенко Г. А. Оболонки захисту економічної безпеки України. URL: <http://www.niss.gov.ua/Table/Jalilo10/obolon.htm>.
7. Бабець І. Г. Зовнішньоекономічна безпека регіонів України в умовах співробітництва з країнами ЄС : теоретико-методологічні та прикладні аспекти : монографія / І. Г. Бабець. – Львів : ПАІС, 2011. – 400 с.
8. Указ Президента України «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 6 травня 2015 р. «Про Стратегію національної безпеки України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/287/2015>.
9. Безпечність. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/view/TM042285>.
10. Большой экономический словарь / Под ред. А. Н. Азрилияна. – 2-е изд. доп. и перераб. – М. : Институт новой экономики, 1997. – 864 с.
11. Алопій В. В. Організація торгівлі / В. В. Алопій, І. П. Мішук, В. М. Ребицький, С. І. Рудницький, Ю. М. Хом'як. – К., 2008. – 632 с.
12. Зеркалов Д. В. Безпека життєдіяльності / Д. В. Зеркалов. – К., 2016. – 267 с.
13. Ляшко А. А. Товароведение, экспертиза и стандартизация : учеб. / А. А. Ляшко, А. П. Ходыкин, Н. И. Волошко, А. П. Снитко. – М., 2013. – 660 с.
14. Hoogeveen (Hans) J. G. M. Income Risk, Consumption Security and the Poor. 2010. URL:

<https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/136008101200114921>.

15. Віткін Л. Удосконалення державного ринкового нагляду за безпечністю нехарчової продукції відповідно до європейських підходів / Л. Віткін, Д. Луценко // Стандартизація, сертифікація, якість. – 2012. – № 5. – С. 18–25.

16. Віткін Л. М. Франція. Болгарія. Подальший розвиток системи технічного регулювання у Європейському Союзі. / Л. М. Віткін // Стандартизація, сертифікація, якість. – 2009. – № 6(61). – С. 19–24.

17. Горизонтальна діяльність з ринкового нагляду в Швеції. // Інформаційний бюлетень з міжнародної стандартизації. – К. : Держспоживстандарт, 2006. – № 1. – С. 116–126.

18. Система швидкого оповіщення RAPEX. URL: <https://helpdesk.epo.org.ua/rozdil/sistema-shvidkogo-opovishchennya-rapex>.

19. Safety Gate: Rapid Alert System for dangerous non-food products. URL: https://ec.europa.eu/consumers/consumers_safety/safety_products/rapex/alerts/?event=main.listNotifications&lng=en.

References

1. Liashenko, O.M. (2015). Kontseptualizatsiia upravlinnia ekonomichnoiu bezpekoiu pidpriemstva: (2d ed., rev.). Kyiv: NISD.
2. Zalyzko, V.D. (2014). O probleme soderzhatel'no-ponyatiynogo tolkovanya ekonomicheskoy bezopasnosti. Vestnik Altayskogo gosudarstvennogo agrarnogo universiteta, 3(113), 158-164.
3. Ivanchenko, V. (1996). Obshchnost kriteriev ekonomicheskoy i gosudarstvennoy bezopasnosti. Ekonomist, (5), 3.
4. Osnovy ekonomicheskoy bezopasnosti (Gosudarstvo, rehion, predpriaty, lichnost). (1997). Moskva: Byznes shk. «Intel syntez».
5. Humeniuk, A.M. (2014). Bezpeka strukturno-institutsionalnoi transformatsii ekonomiky rehionu: teoretychni osnovy ta prykladni aspekty : monohrafiia. Kyiv: Natsionalnyi instytut stratehichnykh doslidzhen.
6. Pasternak-Taranushenko, H.A. (n.d.). Obolonky zakhystu ekonomichnoi bezpeky Ukrainy. Retrieved from <http://www.niss.gov.ua/Table/Jalilo10/obolon.htm>.
7. Babets, I.H. (2011). Zovnishnoekonomichna bezpeka rehioniv Ukrainy v umovakh spivrobotnytstva z krainamy YeS: teoretyko-metodolohichni ta prykladni aspekty. Lviv: PAIS.
8. Ukaz Prezydenta Ukrainy «Pro rishennia Rady natsionalnoi bezpeky i oborony Ukrainy vid 6 travnia 2015 r. «Pro Stratehiu natsionalnoi bezpeky Ukrainy». Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/287/2015> (19.08.2018).
9. Bezpechnist. Retrieved from <https://ips.ligazakon.net/document/view/TM042285>.
10. A.N. Azriilian (Ed.). (1997). Bolshoy ekonomicheskii slovar. (2d ed., rev.). Moskva: institut novoy ekonomiki.
11. Apopii, V.V., Mishchuk, I.P., Rebytskyi, V.M., Rudnytskyi, S.I., & Khomiak, Yu.M. (2008). Orhanizatsiia torhivli. Kyiv.
12. Zerkalov, D.V. (2016). Bezpeka zhyttiedialnosti. Kyiv.

13. Liashko, A.A., Khodykin, A.P., Voloshko, N.Y., & Snytko, A.P. (2013). *Tovarovedenie, ekspertiza i standartyzatsiya*. Moskva.

14. Hoogeveen (Hans) J. G. M. *Income Risk, Consumption Security and the Poor*. (2010). Retrieved from <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/136008101200114921>.

15. Vitkin, L., & Lutsenko, D. (2012). *Udoskonalennia derzhavnoho rynkovoho nahliadu za bezpechnistiu nekharchovoi produktsii vidpovidno do yevropeiskikh pidkhodiv Standartyzatsiia. Sertyfikatsiia. Yakist*, (5), 18-25.

16. Vitkin, L.M. (2009). *Frantsiia. Bolhariia. Podalshyi rozvytok systemy tekhnichnoho rehuliuвання u*

Yevropeiskomu Soiuzi. Standartyzatsiia, sertyfikatsiia, yakist, 6(61), 19-24.

17. *Horyzontalna diialnist z rynkovoho nahliadu v Shvetsii. Informatsiinyi biuletyn z mizhnarodnoi standartyzatsii*. (2006). Kyiv: Derzhspozhyvstandart, (1), 116-126.

18. *Systema shvydkoho opovishchennia RAPEX*. Retrieved from <https://helpdesk.epo.org.ua/rozdil/sistema-shvidkogo-opovishchennya-rapex>.

19. *Safety Gate: Rapid Alert System for dangerous non-food products*. Retrieved from https://ec.europa.eu/consumers/consumers_safety/safety_products/rapex/alerts/?event=main.listNotifications&lng=en.

ИНСТИТУЦИОНАЛЬНОЕ ОБЕСПЕЧЕНИЕ БЕЗОПАСНОСТИ ПОТРЕБЛЕНИЯ НА РЫНКАХ СТРАН-ЧЛЕНОВ ЕС

*К. И. Антонюк, д. э. н., доцент, НУ «Запорожская политехника»,
Д. А. Антонюк, д. э. н., доцент, Запорожский национальный университет,
А. И. Мокий, д. э. н., профессор, ГУ «Институт региональных исследований
им. М. И. Долишнего НАН Украины»*

Методология исследования. Результаты получены на основе использования методов структурно-функционального, статистического и компаративного анализа, группировки, моделирования и графического отображения – для объектно-субъектной характеристики институтов обеспечения безопасности потребления в ЕС, рассмотрения сообщений и последующих действий по опасной продукции в странах ЕС на основе системы RAPEX и идентификации наиболее активных стран, товаров, типов рисков, причин, объектов и субъектов системы безопасности потребления.

Результаты. Идентифицированы объектные характеристики институтов обеспечения безопасности потребления в ЕС. Проанализированы географическая и товарная структуры опасной для потребления непродовольственной продукции на основе сопоставления количества сообщений по странам и группам товаров в динамике и выявления наиболее активных стран и рискованных групп товаров. Рассмотрена видовая структура рисков для здоровья (с превалярованием таких из них, как химические реакции, травмы, отравления и т.д.) и дальнейших действий по их устранению. На основе анализа субъектных характеристик институтов обеспечения безопасности потребления в ЕС в рамках систем оперативного обмена информацией RAPEX и информационно-коммуникационной системы рыночного надзора ICSMS обоснована необходимость интенсификации мониторинга и прогнозирования потенциальных рисков и опасностей в Украине и обмена этой информацией с другими странами-членами ЕС.

Новизна. В процессе идентификации характеристик институтов обеспечения безопасности потребления в ЕС установлен дуалистический характер субъектно-объектных отношений, что обуславливает потребность в анализе факторов влияния на безопасность потребления в кратко- и долгосрочной перспективе для стран ЕС и Украины и необходимость совершенствования реактивных и превентивных мер в нашей стране на основе использования передового опыта.

Практическая значимость. Обоснована необходимость перехода к обеспечению потребления на основе анализа и прогнозирования потенциальных рисков и угроз, а также обмена этой информацией с другими странами путём согласования отечественного инструментария с общеевропейской системой RAPEX.

Ключевые слова: безопасность потребления, институты обеспечения безопасности потребления в ЕС, опасная непродовольственная продукция, риски для здоровья от потребления, RAPEX, ICSMS.

INSTITUTIONAL PROVIDING OF CONSUMPTION SAFETY IN THE MARKETS
OF EU MEMBER STATES

K. I. Antoniuk, D.E., Associate Professor, National University «Zaporizhzhya Polytechnic»,

D. A. Antoniuk, D.E., Associate Professor, Zaporizhzhya National University,

A. I. Moky, D.E., Professor, SI «Institute of Regional Researches named after M.I. Dolishny NAS of Ukraine»

Methods. The results were obtained based on the use of methods of structural-functional, statistical and comparative analysis, grouping, modeling and graphical display - for object-subject characteristics of consumption safety institutions in the EU, consideration of notifications and follow-ups of dangerous products in EU countries, based on the RAPEX system and identification of the most active countries, goods, types of risks, causes, objects and subjects of the consumption safety system.

Results. Object characteristics of consumption safety providing institutions in the EU have been identified. The geographical and commodity structure of non-food products dangerous for consumption is analyzed by comparing the number of reports by countries and groups of goods in the dynamics and identifying the most active countries and the most risky groups of goods. The typology of health risks (with the predominance of such as chemical reactions, injuries, poisoning, etc.) and further actions to eliminate them are considered. Based on the analysis of subjective characteristics of consumption protection institutions in the EU within the RAPEX operational information exchange systems and ICSMS market surveillance information and communication system, the need to intensify monitoring and forecasting of potential risks and dangers in Ukraine was substantiated, as well as the exchange of this information with other EU member states.

Novelty. In the process of identifying the characteristics of consumption safety providing institutions in the EU the dualistic nature of the subject-object relationship was established. This necessitates the analysis of factors influencing consumption safety in the short and long term for the EU and Ukraine and the need to improve reactive and preventive measures in our country based on the use of best practices.

Practical value. The necessity of transition to consumption securing on the basis of analysis and forecasting of potential risks and threats was substantiated, as well as the exchange of this information with other countries on the basis of mutual coordination of domestic tools with the pan-European system RAPEX.

Keywords: consumption safety, consumption safety providing institutions in the EU, dangerous non-food products, health risks from consumption, RAPEX, ICSMS.

Надійшла до редакції 09.04.21 р.